

ΤΡΟΠΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ

Πρώτος πόλεμος Ἑλλήνων καὶ Περ-
σῶν, καὶ θρίαμβος τῶν Ἑλλήνων,
συλλεχθεῖς, καὶ συνταχθεῖς εἰς τὴν
ἐπλουσίαν Ἑλληνικὴν
γλῶσσαν

ὑπὸ

ΔΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΤΑΓΙΡΙΤΟΥ

Καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ ἐν Βιέννῃ
τῆς Ἀυστρίας Kaiserliche Ἀκαδημίᾳ τῶν
Ἀνατολικῶν γλωσσῶν.

Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀυστρίας
Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Ἰωάν. Βαρθ. Ταβέλιου.

1818.

Τοῖς Ἀναγνώσταις

Ὡστε οἱ γεωγράφοι ἐν τοῖς καθολικοῖς πί-
νεξι γράφουσι μόνον τὰ πρὸς καθολικὴν γνῶ-
σιν ἀναγκαῖα μέρη τῆς γῆς, οὕτω καὶ οἱ ἱστο-
ρικοὶ ἐν ταῖς καθολικαῖς ἱστορίαις γράφουσι μόν-
ον τὰ πρὸς καθολικὴν γνῶσιν ἀναγκαῖα ἐκά-
στου ἔθνους. Τὰς δὲ γενικὰς ἱστορίας ἐκάστου ἔθ-
νους, ἢ πολέμου, ἢ ἀνδρὸς ἐπισήμου, ἢ ἄλλ-
λου τινοῦ, γράφουσι ἰδίως περιστατικώτερας,
ὡς καὶ οἱ γεωγράφοι τοὺς γενικοὺς καὶ μερι-
κοὺς πίνακας, τόπων, πόλεων, πολέμων, καὶ
ἄλλων· ἐπειδὴ ὁπλῶς γίνονται ὀυσχησοὶ καὶ
οἱ πίνακες καὶ αἱ ἱστορίαι. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν
Ἡρόδοτος, Θουκυδίδης, Ξενοφῶν, καὶ ἄλ-
λοι, ἔγραψαν ἱστορίας ἐνὸς πολέμου ἕκαστος.
Ὁ δὲ Πλούταρχος, Λαίρτιος, καὶ ἄλλοι, μόν-
ον βιογραφίας. Ὁ δὲ Διόδωρος, Νικόλαος ὁ
Δαμασκηνός, καὶ ἄλλοι, ἔγραψον καθολικὰς

δ

ἱστορίας πάντων τῶν ἔθνῶν εἰς γυνῶσις καθό-
λικήν, συντόξουτες εἰς μίαν βιβλίον τὰς πρά-
ξεις αὐτῶν. Ἐκαστον δὲ ἔθνος ἐπιθυμεῖ νὰ γνω-
ρίσῃ πρῶτον τοὺς προγόνους, ὡς καὶ τὰ τέκ-
να τοῦ, γονεῖς, ἵνα μιμῆται αὐτοὺς, ἂν ᾖσαν
ἄξιαι μιμήσεως. Προγόνους μὲν εὐδοξοτάτους
κατὰ πάντα καὶ μιμήσεως ἀξίους ἔχομεν ἡμεῖς,
ὅμως ἱστορίαν αὐτῶν συστηματικὴν κοινωφελῆ
ἀνάλογον εἰς τὴν παρούσαν κατάστασιν τοῦ
γένους οὐκ ἔχομεν. Ὅθεν εἶναι ἀνάγκη νὰ μαν-
θάνωμεν ἐξ ἀλλοτρίων γλωσσῶν τὰ ἔργα τῶν
ἡμετέρων προγόνων. Ἀλλ' ἕκαστον ἔθνος ἔχει
ἴδιον σαβῶν, καὶ λαμβάνει μόνον τὰ πρὸς τὴν
ὠφέλειαν αὐτοῦ ὀφροῦντα. Οἱ δὲ ἡμέτεροι
πρόγονοι ἔγραψαν ἱστορίας κοινωφελεῖς καὶ ἀνα-
λόγους εἰς τὴν τότε κατάστασιν τοῦ γένους,
ὥστε ἤδη εἶναι ἀδύνατον νὰ διδαχθῇ τις ἐκεί-
θεν συστηματικῶς τὴν ἱστορίαν αὐτῶν, καὶ ὁ
εἰδημονέστατος τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ τῶν ἐθί-
μων ἀπάντων, ἂν οὖν συνάψῃ αὐτὴν πρῶτον
εἰς σύστημα χρονολογικόν, ὅπερ εἰς ἔργον πο-
λύπονον, καὶ πολυχειρίας δεόμενον· ἐπειδὴ
τὰ τοιαῦτα συστηματικὰ συγγράματα οὐκ σώ-
ζονται ὀλοσχερῆ· ἢ οὐ σωζομένη ἕλη τῆς ἱστο-

μῆς, ἧς γίνεται εἰς συρραφή ἰκανὴ πρὸς
γνώσιν τοῦ ποθουμένου, εἶναι διεσπαρμένη καὶ
διακεχυμένη εἰς πάντας τοὺς ποιητὰς, σχολια-
στὰς, ῥήτορας, γεωγράφους, ἱστορικούς, βιο-
γράφους καὶ λεξικογράφους, ὡσπερ καὶ ἡ μυ-
θολογικὴ ὕλη, τὴν ὁποίαν συνάγω εἰδὼν δε-
κα χρόνους, παρατηρῶν καὶ τὸ ἱεδικὸν μέ-
ρος. Τοῦτο ἠνάγκασε καὶ τὸν Διόδωρον, ὡς
αὐτὸς μαρτυρεῖ, νὰ συνάψῃ τὴν καθολικὴν ἱ-
στορίαν, ἣτις εἰς ἐσώθη ὁλοκληρῆς εἰς ἡ-
μᾶς· ἐπειδὴ λέγει, ὅτι αἱ πρὸ αὐτοῦ ἱστορίαι
κατέβαινον τινὲς μὲν μέχρι τοῦ Φιλίππου, ἄλ-
λαι δὲ μέχρι τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἄλλαι μέ-
χρι τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἐπειδὴ
ἔγραψαν μέχρι τῶν χρόνων αὐτῶν τὰς πρό-
τερον πράξεις. Εἰς ἡμᾶς ὁμως εἰς ἐσώθησαν
μήτε ἑκεῖναι, ἐκτὸς τοῦ Ἀρρίανου.

Ἐἶναι τοίνυν τὸ πρῶγμα τόσον συμπλεγμέ-
νον, ὡς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐνυαήσῃ τις φιλο-
λογικῶς τὸ ἐν σύγγραμμα αὐτοῦ τῆς γνώσεως
τοῦ ἄλλου· τοὺς ῥήτορας αὐτοῦ τῶν ἱστορικῶν,
καὶ τοὺς ἱστορικούς αὐτοῦ τῶν ῥητόρων, καὶ
γεωγράφων· καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως·
διότι ἡ ἱστορία διέρχεται διὰ πάντων, διατεί-

ς·

ποῦτα κλώνους πανταχοῦ, συνεχῶς διακόπτε-
μένους, καὶ πάλιν ἀρχὴν ἀσύνδετου λαμβάνου-
σας, καὶ οὐδέποτε εἰς ὄψος, ἀλλ' εἰς ἐπιείχην
κατάξηρα λίγουσας. Ὅθεν ἡ ἀναγνωσκῶν φι-
λολογικῶς καὶ περιέργως τὸν Ἡρόδοτον, πρέ-
πει νὰ ἴσται εἰδήμων τῆς Ἰωνικῆς διαλέκτου,
πολλῆς ἀρχαιολογίας, καὶ τῆς ἱστορίας τῶν Ἑλ-
λῆνων καὶ Περσῶν, ἵνα γνωρίζῃ τὴν πολιτι-
κὴν κατάστασιν αὐτῶν, τὴν χρηματικὴν δύ-
ναμιν, τὸ πλῆθος τῶν ὑποκειμένων, καὶ
ἐκείθεν νὰ συμπεράσῃ, ἂν ἔχῃσι πιθανότητα
τὰ ἱστορούμενα τοῦ Ξέρξου κρατεύματα, καὶ
αἱ παράδοξοι εἴκαι τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειτα θ'
μὴν Ἡρόδοτος παύει, ὃ δὲ πόλεμος ἐξακολου-
θεῖ. Ποῦ νὰ εὐρώμεν ἄρα τὸ τέλος; Μέρος
εἰς τὸν Θουκυδίδην, μέρος εἰς τὸν Διόδωρον,
μέρος εἰς τὸν Πλούταρχον, μέρος εἰς τὸν Παυ-
σανίαν. Ὅμοίως εὐρήσωμεν καὶ τὸν Θουκυδί-
δην, Ξενοφῶντα, Πολύβιον καὶ λοιποὺς, οἵ-
τινες ἔγραψαν ἕνα πόλεμον μόνον, ἢ μίαν ἐκ-
στρατείαν. Ὁ δὲ Πολύβιος δὲν ἐσώθη εἰς ἡμᾶς
ἑλοσχερῆς. Ἐξ ὧν δὲ μόλις προηθάει ὁ μα-
θητὴς, νὰ διδαχθῇ ὀλίγον τι μέρος· ἐπειδὴ ἀ-
ναγνωσκόμεν αὐτοὺς, νὰ μαυρίζωμεν τὴν

γλύσσειν ἐξ αὐτῶν, καὶ οὐχὶ τὴν ἰσορίαν, ἐν
 ᾧ αὐταὶ δὲν ἔγραψαν περὶ γλύσεως, ἀλλ' ἰσο-
 ρίαν. Ἡ δὲ ἀνάγνωσις τῆς ἰσορίας ἀπαιτεῖ γνῶ-
 σιν ἀκριβῆ τῆς γλύσεως, καὶ ἄλλων πολλῶν,
 εἰς κατάληψιν τῶν διαφορῶν ἐννοιῶν, πολιτι-
 κῶν, κρατικῶν, γεωγραφικῶν, ἠθικῶν καὶ
 λοιπῶν.

Διὰ τοῦτο εἶναι καλὸν καὶ ἀσγκατοῦν εἰς
 συνταχθῆ ἰσορία γενικὴ τῶν Ἑλλήνων κατὰ
 τὴν νῦν κατάστασιν τοῦ γένους, κοινωφελῆς πρὸς
 ἅπαντας, καὶ κατ' ἔθνος ἀποδημίαν ἀπ' ἀρχῆς
 μέχρι τέλους ἐκάστου ἔθνους, εἰς σαφειέραν
 κατάληψιν τῶν προγονικῶν ἡμῶν ἔργων. Δη-
 λαδὴ ἰδίως ἡ ἰσορία τῶν Ἀθηναίων, τῶν Ἀρ-
 γείων, Λακεδαιμονίων, Ἡλείων, Ἀχαιῶν,
 Ἀρκάδων, Σικυωνίων, Κορινθίων, Βοιωτῶν,
 Θεσσαλῶν, Μακεδόνων, Ἡπειρωτῶν, Βυζαν-
 τίων, Ἰώνων, Κρητῶν καὶ λοιπῶν, ὅπο κα-
 ταβολῆς τῆς διοικήσεως αὐτῶν, μέχρι τέλους.
 Τοιαῦτα βοηθήματα εὐρίσκονται ἐν τῇ γενικῇ
 ἰσορίᾳ τοῦ Γκιουθρῆ, καὶ εἰς ἄλλας τινὰς· ἔχω
 καὶ ἐγὼ ἐξηρσηνημίνας τὰς ἀρχαῖς πόντων τῶν
 ἔθνων τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ δ' καὶ ε' τόμῳ τῆς
 Ὀγκυγίας. Εἶναι ὁμως καὶ ἄλλα πολλὰ διαπαρ-

ἢ

μίαν, ἱστορικὰ καὶ ἀνοίκεια εἰς τὴν πραγμα-
εἶαν τῆς Ὠυυγίας. Καλλίςον δὲ καὶ συντο-
μώτατον εἶναι τὸ ἔργον, ἂν μετεχειρίζοντο
πολλοὶ, καὶ συνάψωσι ἕκαστος μίαν, ἢ δύο,
ἢ ἑσᾶς δυνηθῆ, τὰς ὁποίας ποθεῖ καὶ ἡ Εὐ-
ρώπῃ, καὶ διὰ τοῦτα ἐτίμησε τὸν Μουσοξυδην,
τὸν γράψαντα τὴν ἱστορίαν τῶν Κερκυραίων
Ἰταλίζι· ἐπειδὴ ὡς εἴρηται, οὐκ εἶναι ἔργον
ἑνὸς τὸ πρᾶγμα. Ἄλλὰ μήπως λείπει μόνον ἡ
ἱστορία;

Τινὲς δὲ καταφρονοῦντες ἄλλας τε πολ-
λὰς μαθήσεις, εἰς οὐδὲν νομίζουσι καὶ τοῦτο
εὐθὺς θεῖον μῦθον, καὶ τὴν κοινὴν φιλοσοφίαν.
Αἱ μαθήσεις εἶναι ἅπασαι ὠφελίμοι, καὶ συν-
δεδεμέναι πρὸς ἀλλήλας, καὶ τὸ πλῆρωμα
εὐτῶν ἀποτελεῖ τὴν φιλοσοφικὴν γῶσιν, οὐχὶ
τὸ ὄνομα μόνον τῆς φιλοσοφίας. Ὅθεν καὶ δι-
δάσκονται κατὰ τάξιν προπαρασκευαστικὴν,
καὶ οὕτω μαθαίνονται βασιμῶς καὶ ὠφελίμως,
ὡς καὶ ἅπασαι αἱ τέχναι, καὶ λαμβάνονται
σφραγίδες καὶ διακεκριμέναι αἰ ἰδίαι ἐκάστης μα-
θησεως. Ἐπειδὴ τὸ σοφὸς ὅπὸ τοῦ σοφῶς καὶ
φάρως γινόμενον, ταύτην τὴν καθαρὴν καὶ δια-
κεκριμένην γῶσιν τῶν ἰδίων ἐννοεῖ, ἣτις εἶναι

εἶναι ἢ ἀλήθεια, καὶ ἡ ἀλήθεια λέγεται φῶς
 παρὰ τοῖς παλαιαῖς, ὡς φησὶ καὶ ὁ Ἀπόστο-
 λος· πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστίν. Διὰ
 τοῦτα λέγονται σοφοὶ καὶ οἱ ἔμπειροι τεχνί-
 ται· σοφὸς μηχανικὸς, σοφὸς ἀοιδὸς, σοφὸς
 ἄρματηλάτης, σοφοὶ πολιτικοὶ· καὶ σοφία, ἡ
 τελεία καὶ ἀπταιστος γνώσις τῆς ἐπιστήμης κα-
 τὰ Πυθαγόραν. Ὁ οὖν διδασκόμενος ξηρὰν μό-
 ρον τῆν φιλοσοφίαν, ἀγνοῶν καὶ αὐτὴν τῆς
 σημασίας τῶν φιλοσοφικῶν ὄρων, καὶ ζητεῖ
 τότε καὶ κατὰ γραμματικὴν καὶ κατὰ φιλοσο-
 φίαν τὰ ὀνόματα, ἐκείνος συνάγει σκοτὸς τῶν
 ἰδεῶν, καὶ οὐχὶ φῶς, ὥσπερ καὶ ὁ διδασκό-
 μενος ῥητορικὴν, ἀγνοῶν τὴν γραμματικὴν·
 ἢ τὴν σύνταξιν, ἀγνοῶν τὴν τεχνολογίαν· ἢ
 τὴν γεωμετρίαν, ἀγνοῶν τὴν ἀριθμητικὴν· ἢ
 τὴν ἀστρονομίαν, ἀγνοῶν τὴν σφαιρικὴν τρι-
 γωνομετρίαν· ἢ τὰ πειράματα τῆς φυσικῆς,
 ἀγνοῶν τὴν θεωρίαν.

Τούτων δὲ οὕτως ἔχόντων, ἡ ἰσορροπία εἶ-
 ναι τὸ εὐκολώτερον καὶ κοινωφιλέστερον μά-
 θημα· ἐπειδὴ εὐρίσκειται τὰ ὠφελιμώτατα μα-
 θήματα ἐν αὐτῇ ἀκόπως παντὸς ἐπαγγέλματος
 ἄνθρωποι, ἀπὸ τοῦ βασιλέως μέχρι τοῦ ἀνα-

οικονομίας δυναμένου· καὶ συλλέγει ἕκαστος ἐν
εὐνήκων κατὰ τὴν δύναμιν, καὶ τὸ ἐπιόγγελ-
μα αὐτοῦ, ἀρπύζονται ὡς ἀπὸ τινος κοινῆς πη-
γῆς, ὡσαυτὸν καὶ τὰ μίλη τοῦ σώματος λαμ-
βάνει ἕκαστος τὸ σῆμα ἀπὸ τῆς κοινῆς τρα-
φῆς· ὅθεν λέγεται καὶ κοινόν, καὶ πολιτικόν,
καὶ βασιλικόν μάθημα. Χρῆσιμον γὰρ καὶ βα-
σιλεῖ, ὡς λέγει Νικύλαος ὁ Δαμασκηνός. Ὁ
δὲ Διοδώρος καλεῖ αὐτὴν προφήτειαν τῆς ἀλη-
θείας, εἶμα θεϊότατον, καὶ μητρόπολιν τῆς ὄ-
λης φιλοσοφίας. Ὁ δὲ Πλάτων ἀρχὴν ὠνομάζει
αὐτὴν φιλοσοφίαν, ὡς ἐξετάζουσιν καὶ διορ-
θοῦσιν τοὺς ἀνθρώπους, τὸ τιμιώτατον ἔργον
τῆς φύσεως. Διότι τὰ ἀντικείμενα τιμῶσι τὰς
τέχνας, καὶ τὸ ἐπαγγέλλιατα. Ἐπειδὴ οὐ τεχνί-
ται ἐπιειλλοῦνται μέντοι πῶς οὐ κατασκευάσωσιν
εὐάρεστα τὰ ἔργα αὐτῶν. Ἡ δὲ φιλοσοφία ζη-
τεῖ τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων καὶ τὴν ἀληθειαν,
ἐξετάζει καὶ τὰς αἰτίας δυνάμεις τῶν ἀνθρώ-
πων. Ἡ δὲ ἰσορῖα, τὴν χρῆσιν καὶ τὰ ὀποτε-
λίαια αὐτῶν, εἰς πράγματα ὀρώμενα ἐκτε-
λεύματα, καὶ προσαρμοζόμενα, εὖτα δεικ-
νύουσι πραγματῶς τὴν χρῆσιν καὶ κατάχρησιν,
εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν ἄλλων ὀποιον καὶ ἀκρίβη

θυγόν. Δεικνύουσα δὲ τὰ κατορθώματα τῆς
 προσεκτικῆς καὶ μετ' ἐμπειρίας χρήσεως, καὶ
 τὰ ἐκ τῆς ἀπειρίας καὶ καταχρήσεως ἐλαττώ-
 ματα, κινεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς πολυμαθειαν
 καὶ ἐμπειρίαν τῶν πραγμάτων, καὶ καθίστησιν
 αὐτοὺς μόνον αὐτῇ κριτὰς ἀληθινούς τοῦ βελ-
 τίους κατὰ Πολύβιον, ἐπὶ παντὸς καιροῦ καὶ
 περιστάσεως. Ἐκ τούτων δὲ συνάγεται καὶ ἡ
 κατανόησις τῶν ἡθῶν, ἣν λέγει ὁ Πλούταρχος
 ἄριστος δῶρον καὶ ἀπαρχὰς φιλοσοφίας· ἐπειδὴ οἱ
 ἀνθρώποι εἶναι κύριοι ἀπόλυτοι τῶν προαιρέ-
 σεων. Αἱ δὲ πράξεις ἐκ τῶν προαιρέσεων ἐξαρ-
 τώμεναι· ~~ἔχουσι μὲν καὶ τύχην ἀναμειγμένην~~
 ἢν, ὅμως τὸ τέλος δεικνύεται καὶ ἐκ τῶν
 προαιρέσεων, καὶ ἡ κατορθώσις ἐκ τῆς ἐμπει-
 ρίας καὶ φρονήμου χρήσεως, ὡς καὶ ἡ ἀπο-
 τυχία ἐκ τῆς ἀπειρίας, ἢ καταχρήσεως. Ἐπει-
 δὴ ἡ τύχη μεσολαθεῖ πανταχοῦ, ὅπως καὶ ἂν
 ἀμφὶ τὸ πρᾶγμα, ἐκτὸς τῶν φύσει τυχηρῶν·
 ἢ φρονήσις ὅμως προνοεῖ καὶ περὶ πολλῶν
 εἰσούτων· ὡς λέγει καὶ ὁ Ὅμηρος.

ἢ Ἐνθα δὲ καὶ δύσυνος ὑπὲρ μόρον ὦλετ' Ὀ-
 δυσσεύς,

ἢ Ἐἰμῆ ἐπὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη.

18

„Ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσίν ἐπισσόμενος λάβει πέ-
τρης·

„Τῆς ἔχετο στενάχων, εἴως μέγα κύμα παρῆλθεν.
Ὡς ἂν ὑπὸ τύχης καὶ φύσει κινδυνεύων ὁ
Ὀδυσσεύς, ἐσώθη ἐκ προνοίας. Προνοητικώ-
τερον δὲ ἦτον τὸ πρότερον.

„Καὶ κεν ἦτ' εἰς Ἰθάκην κακὰ περ πάσχουτες ἴ-
καιοθι.

Ἔτι δὲ κε σίνηας, τότε τοι τεκμαίρομαι ὀλεθρον.

Ἐπειδὴ ἐνταῦθα τὸ πεπρωμένον ἔρτηται ἐκ
εἰς προνοίας. Ἄν τις βλάψῃ τοὺς βόας,
σωθήσονται· ἂν ὁμως τοὺς βλάψῃ, εἴνεκεν
πεπρωμένου, καὶ ἀπολεσθῶσιν. Ὅθεν ἐν μίᾳ
τοῖς φρονίμοις ἐπιχειρήμασι, φείνεται ὅτι ἡ
τύχη συνεργεῖ εἰς κατόρθωσιν· ἐν δὲ τοῖς ἄλ-
λοις, εἰς ἀποτυχίαν. Διὸ λέγεται καλὴ καὶ
κακὴ. Ὅθεν λέγει ὁ Εὐριπίδης, ὅτι ἐν σοφοῦ
βούλευμα νικᾷ πολλὰς χεῖρας. Καὶ εἰς ἀνθρώ-
πος, καὶ μία σοφὴ γνώμη, κατὰ Πολύσιον,
διηγείρει τὰς ὀπηλιτισμένας ψυχὰς, καταργεῖ
τὰ πραγματικῶς φαινόμενα ἀήτητα πλῆθη, καὶ
ἔνορθοι τὰς κατὰ κράτος πεπρωκυίας πόλεις,
ὅπερ συνέδη πολλάκις, καὶ μάλιστα παρὰ Κορ-
νηλοῦσιος εἰδείξεν ἀληθιστάς τὰς τοιαύτας

97
γνώμας, διὰ τὸ δι' ὅλου ἀπροσδέκητον, καὶ
παράδοξον μέγεθος τῆς μεταβολῆς.

Οἱ γὰρ Καρχηδόνιοι ἐν τῷ πρώτῳ Φοινικῷ πολέμῳ, νικῶμενοι ἀείποτε κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, συνειδιώχθησαν εἰς τὴν Λιβύαν. Νικηθέντες δὲ καὶ ἐκεῖ, κατεκλείσθησαν εἰς τὴν πόλιν πολιορκουμένοι, καὶ μηδεμίαν ἐλπίδα ἀντιστάσεως, καὶ σωτηρίας ἔχουτες, ἀλλὰ θάνατον ἐπώδυνον, καὶ αἰχμαλωσίαν οἰκτρὰν περιμένοντες. Ἐν τούτοις δὲ ἦλθον τινὲς μισθοφόροι Ἕλληνες, ἐν οἷς ἦτον καὶ Ξούθιππος ὁ Λακεδαιμόνιος, ἔχων ἔμπειρίαν τῆς Ἑλληνικῆς τακτικῆς. Οὗτος οὖν συνθεωρήσας τὰς δυνάμεις τῶν Καρχηδονίων, καὶ μαθὼν τὴν χρῆσιν τούτων, καὶ τὴν θέσιν τῆς πρὸ ὀλίγου μάχης, εἶπε πρὸς τοὺς φίλους αὐτοῦ, ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι νικῶνται ὑπὸ τῆς ἀπειρίας τῶν ἐρατηγῶν αὐτῶν, καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῶν Ῥωμαίων. Ἐπειδὴ ἔχοντες καιρὸν νὰ παρατάξωσι τὴν ῥηθείσαν μάχην ὅπου ἤθελον, καὶ ἐλέφαντας καὶ ἵππικὸν πλειστότερον τῶν Ῥωμαίων, καὶ εἰς ταῦτα τὸ πᾶν ἐλπίζοντες, συνεκρότησαν αὐτὴν εἰς τόπον λοφώδη καὶ κρημνώδη, εὖθρα τὸ

ἰδ'

ἱππέκων καὶ οἱ ἐλεύραυτο; ἔμειναν τελείως ἀ-
χρηστα καὶ ἀνεφελῆ. Ὁ λόγος τοῦ Ξάνθιππου
διεδόθη εἰς τὴν πόλιν, καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ
προεστῶτες ἐκάλεσαν αὐτὸν εἰς ἐξέτασιν, ἵνα
μάθωσιν ἂν εὐνοῇ τὰ λεγόμενα. Ἐκείνος δὲ
ὄψας τὸ σχέδιον τῆς μάχης, καὶ τοὺς λόγους
τῆς ἥττης, εἶπεν, ἂν πεσθῶσιν εἰς αὐτὸν ἰ-
διώκουσι κατὰ κράτος τοὺς Ῥωμαίους; κατέστη-
σαν τοίνυν στρατηγῶν τῶν Ξάνθιππον, καὶ τὸ
εὐραϊστικὸν τῶν Καρχηδονίων μεταβλήθη παρα-
δόξως ἕνεκα τῆς ἀθυμίας καὶ ἀπελπισίας, εἰς τόλη-
μην ἀκράτητον, καὶ ἐλπίδα νίκης βέβαιον, ὡς
ἔκρᾶζον ἐμορφῶς, ναὶ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς ὁ Ξάν-
θιππος εὐθὺς εἰς τὴν μάχην. Ὅθιν ἐξεληθόντες,
διέφθειραν κατὰ κράτος ἅπαν τὸ εὐραϊστικὸν ἐ-
κείνο τῶν Ῥωμαίων, ἔλαβον καὶ τὸν Μάρκον
τὸν στρατηγὸν αἰχμάλωτον. Τοιαῦτα ἀποτελεῖ
ἐν σοφῶν βούλευμα, μία σοφὴ γνώμη, καὶ ἡ
ἐμπειρὸς χρῆσις τῶν πραγμάτων· καὶ τοιαύτης
τύχης παρασκευάζει ἢ μετ' ἐμπειρίας προσιδί-
σις τῶν σοφῶν. Μεταξὺ δὲ τῶν λόφων καὶ
χαράδρων ἡ τύχη ἦτορ τῶν Ῥωμαίων. Ἀνε-
χώρησεν ὁμως μετὰ τὴν μάχην ὁ Ξάνθιππος, καὶ
ἔλαβε σὺν αὐτῷ καὶ τὴν τύχην. Οἱ δὲ Καρ-

χρδόνιοι έμειναν πάλιν ώς και πρότερον δυσ-
χε'ς· επειδή ήλθε νέα κρατία των Ρωμαίων,
κομιζουσα και νέα τύχη.

Τοιούτον τι ήθέλησε να δείξη και ο Φω-
κοιύ; Διενύσιος εν τη μάχη της Λαδης. Αυτό
τό τούτο έδειξεν ο Ξενοφών, ο σώσας είκα
χιλιάδας Έλληνας δι' όλου απηλπισμένους, εν
τω κέντρω της Ασίας όντας, όντι τροφών και
εσροτηών, και μεταξύ του άπειρου πλήθους
των βαρβάρων κεκλεισμένους. Τριαίτα έδεικ-
νύει πολλά ή έσορία, υπό των όείποτε κατά
καιρούς συμβαινόντων βεβαιούμενα. Με είκα
χιλιάδας ενίασεν ο Μιλτιάδης έκατόν είκα χι-
λιάδας Πέρσας εν Μασαίωνι. Με έκτω χιλιά-
δας ενίασεν Κόρολος ο δωδέκατος όγδοήκοντα
χιλιόδες Έώσους εν τη Νάρβα και μετ' όλί-
γων ενικήθη ο Κόρολος εν τη Πουλτάβα υπό
αυτών των Έώσων, με ισχυρότατον στρατευμα.
Ταύτα πάντα διδάσκουσι και κηριτταουσιν, ότε
εστis θελει να έχωσι τύχην καλήν τα έπιχει-
ρήματα αύτου, πρέπει να γνωρίζη ακριβώς
την τέχνην του έπιχειρήματος, καθ' όλας τας
περιστάσεις, και την προσήκουσαν γρήσιν εν
τω όείκει καιρώ και τόπω. Και να μη υπείχη,

ΕΡΓΑΤΗΡΙΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΠΕΤΣΙΟΣ

15

ὅτι πᾶς τόπος εἶναι ἀείποτε πορευτός, καὶ
κρατεῖται ἐν καιρῷ χειμῶνος πρὸς τὸν πόλον,
ὅπου μήτε ὁ Δαρείος, μήτε ὁ Λυσιμαχος,
μήτε ὁ Κόρολος εὖρον καλὴν τύχην. Καὶ μήτε
τὸ Θέρος εὕρισκε τις ἐκεῖ καλὴν τύχην· καὶ
πᾶσα θάλασσα εἶναι ἀείποτε πλευσή, καὶ πλείε
μεταξὺ τῆς τοῦ Ἠρίωνος καὶ Κυνὸς ἐπιτολῆς·
ἢ κατὰ τὰ τεύσχη τῆς μικρᾶς Σύρτιος, ὅπου
ἐμάθησαν ἅπας ὁ στόλος τῶν Ῥωμαίων. Ταύ-
της τῆς ἀληθοῦς σοφίας εἰσηγητὴν γνωρίζομεν
πρῶτον τὸν Σωκράτην. Τοιαῦτα ἄρα παθήμα-
τα, ἢ εὐτυχήματα τῶν προγενετέρων, γίνον-
ται μαθήματα ἀκίνδυνα τῶν μεταγενετέρων.
Ὅθεν ὁ Πολύβιος δεικνύει δύο τρόπους μόνον
ἀρμοδιωτάτους εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν ἀν-
θρώπων· ὧν ὁ μὲν γίνεται αἰσθητότερος καὶ
ἐναργέστερος διὰ τῶν ἡμετέρων κινδύνων καὶ
δυσυχιῶν, ὡς λέγει καὶ ἡ ἀπλή παροιμία·
ὅστις δὲν πάθη, δὲν μαθαίνει· καὶ ὅστις κοῆ
εἰς τὸ θερμὸν, φουσᾷ καὶ τὸ ψυχρὸν. Ὁ δ' ἄλ-
λος γίνεται ἀβλαβῆς καὶ ἀκίνδυνος διὰ τῶν
ἐλλοτρίων δυσυχιῶν· ὅθεν πρέπει νὰ προκρί-
νωμεν τὴν διὰ τῶν ἀλλοτρίων κινδύνων καὶ
δυσυχιῶν ἐπανόρθωσιν, παρὰ τὴν ἄλλην, ἣτις

εξ
γίνεται και εξ ανάγκης ενίοτε. Καλόν γάρ το
πριν πειραθῆναι διορθοῦσθαι· και δύνασθαι τοῖς
τῶν ἄλλων ἄγνοήμασι πρὸς διορθωσιν χρη-
σθαι παραδείγμασι, κατὰ Διόδωρον.

Τοιαύτην ἄρα πρὸς ἀπάσας τοῦ βίου περι-
ξάσεις χρησιμωτάτην νομισθῆναι τὴν ἰσορίαν,
ἣτις τοῖς μὲν νεωτέροις τὴν τῶν πρεσβυτέρων
αἰῶσιν περιποιεῖται· τοῖς δὲ πρεσβυτέροις
πολλαπλασιάζει τὴν ὑπάρχουσαν ἐμπειρίαν.
Καὶ τοὺς μὲν ἰδιώτας ἀξίους ἡγεμονίας παρα-
σκευάζει· τοὺς δὲ ἡγεμόνας προτρέπει τοῖς
καλλίστοις τῶν ἔργων ἐπιχειρεῖν τῷ κόθῳ τῆς
ἀθανάτου δόξης· τοὺς δὲ κρατιώτας κατα-
σκευάζει τοῖς ἐπαύνοις προθυμωτέρους πρὸς
τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος κινδύνους· τῶν δὲ
πλουτηρῶν ἀποτρέπει τὴν ὄρμην ταῖς αἰωνίαις
βλασφημίαις. Τοιαῦτα λέγει ὁ Διόδωρος περὶ
τῆς ἰσορίας, ἀποκαλῶν αὐτὴν καὶ εὐεργίαν
τοῦ κοινου γένους τῶν ἀνθρώπων, καὶ αἴτιον
τῆς εὐδαιμονίας αὐτῶν. Ἐπειδὴ αὐτὴ περι-
κίνησε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰ κοινωφελῆ ἔρ-
γα, ὑπανάπτουσα τὴν φιλοτιμίαν διὰ τῶν
ἀξίων ἐπαίνων· ὅθεν ὤρμησαν εἰς αὐτὴν το-
σοῦτοι σοφοὶ ἄνδρες, γράφοντες ἐνίοτε και

πράξεις ὀλίγου λόγου ἀξίας, ὑμῶντες, ὅτι
ἡ προσηλκή εἶνε: πάντως καλὴ καθ' Ἡσίοδον.

„Εἰ γὰρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθείῃ

„καὶ θανάτου ἔρδαι, τάχα κεν μίγα καὶ
τὸ γένοιτο

Καὶ ὅσων ἔγοσθον ἐκείνοι, τῶσων ἐπλήθυνον
οἱ μεγάλοι καὶ εὐδοξοὶ ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος,
πρὸς πᾶν εὐδοξου ἐπιχείρη-

μα, καὶ καταρροσύντες πάντα κίνδυνον, ὡς καὶ

αὐτὸν τὸν θάνατον ὑπὲρ τῆς ἀθανάτου δόξης

γνώσκοντες, ὅτι ὁ βίος εἶναι βραχύς καὶ ἀ-

καρταῖος, ἡ δὲ ἐκ τῆς ἀρετῆς δόξα μένει ἀ-

θάνατος εἰς τὸν ἄπαντα σίῶνα, ὑπὸ τῆς περὶ

ἰσορίας εἰς ταμίον ἀσφαλέστατον φυλαττομένη.

Γνωρίζομεν πάντες, πόσων ἡρώϊσμον ἐνέπυσ-

σαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων οἱ Ὀμηρικοὶ

τῶν ἡρώων ἔπαινοι· καὶ πόσων κριτῶν εὐσεί-

σησι ἐκίνησεν ἡ ἰσορία τοῦ Ἡροδότου, ἀνα-

γνώσκομένη εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, πα-

ρόντων πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ἐάν, ὡς λί-

γει ὁ Διόδωρος, ὁ πεπλασμένος καὶ μυθολο-

γύμενος ἀδης τῶν ἀρχαίων ὠφέλησε πολὺ τοῦ

ἀνθρώπου εἰς εὐσείδειαν καὶ δικαιοσύνην, πῶς

δὲν ἔπρεπε εὐ ὠφέλησῃ ἡ ἰσορία, τὸ εἶμα τὸ

θεῖον καὶ ἡ πρῶτη τις τῆς ἀληθείας; Ὅθιν
 γένως ὅτις ἰσορίας εἶναι ἀνθρώπου ἀσθενῆς,
 ἔρημος καὶ ἀπαρηγόρητος, ἄνευ βοήθειας ἰα-
 τροῦ, συμβούλου, συγγενῶν καὶ φίλων. Μεί-
 γρισον γὰρ φάρμακον ἡ ἰσορία τῆς ψυχῆς,
 τοῦ δύνασθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς ῥαδίως
 ἀπαντᾶν καὶ ὑποφέρειν. Πόσον δὲ συμβῶν
 καὶ εἰς δύναμιν λόγου καὶ πειθοῦς, καθ' ὃν
 προίχουσιν οἱ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδευτῶν,
 καὶ οἱ Ἕλληνας τῶν βαρβάρων, ὅρα μοι τοὺς
 ῥητορικοὺς λόγους, καὶ τὰς δημηγορίας τῶν
 πολιτικῶν καὶ στρατηγῶν. Μέγα δὲ προτέρημα
 καὶ τοῦτο, δι' οὗ εἰς μόνους οὐκ πολλοὺς ἐ-
 παιδῆ τοιοῦτου φαίνεται τὸ πρᾶγμα, ὅπως πα-
 ραστήσῃ αὐτὸ ἡ δύναμις τοῦ λέγοντος, ὡς λέ-
 γει καὶ ὁ Εὐριπίδης.

- „Μοχθοῦμεν ὡς χρὴ πάντα, καὶ μαρτύρομεν·
- „Πειθῶ δὲ τὴν τύραννον ἀνθρώποις μόνην,
- „Οὐδὲν τι μᾶλλον εἰς τέλος σπουδάζομεν;
- „Μισθεὺς διδόντες μαθήναι, ἐν ἡ ποτε
- „Πείθειν, ἅτις βούλοισι, τυγχάνειν θ' ἅμα.

Παραδείγματα δὲ τούτων δεκνύει ὁ Ὅμηρος
 τοῦν πολυπειρον Νέστορα, τὸ μέγα κύδος τῶν
 Ἀχαιῶν, ἄνδρα παλαιότε πολλὰ τε εἰδότε,

κ

καὶ πίνειν καὶ παίζειν, καὶ τὰ δίκαια φρονεῖν,
καὶ πάντας νικᾶν ἀγορῇ. ἵοι τὸν πολύτλαν Ὀ-
δυσσεύα, τὸν ἰδούτα πολλῶν ἀνθρώπων ἄρεια,
καὶ ἤθια καὶ νόον γούτα, τὸν πολυμήχανον
καὶ ποικίλον ἀμηγόρου, τὸν φρόνησιν ἐμπρα-
κτεν, καὶ τὸ πρακτικὸν μετὰ λόγου ἔχοντα,
τὸν πτολίπορθον καὶ πολλὰ ἰσθλά ἐργότα.
Ἔτι δὲ ἡ συγγραφή τῆς ἰσορίας γυμνάζει καὶ
τὸν νοῦν καὶ τὸν κάλαμον εἰς τάξιν ἀρμονικῆν,
καὶ σαφήνειαν τῶν πραγμάτων διακρίμενην.
Ἐπειδὴ ὁ θεωρητικὸς, καὶ διηγηματικὸς λό-
γος ἔχει πολλά ἀντικείμενα εἰς ἀποπλήρωσιν
αὐτοῦ· πρόσωπα, τόπους, χρόνους, τρόπους,
αἰτίας, ὄργανα, πράξεις, τύχας, πάθη, χαρα-
κτήρας, καὶ ἄλλα· καὶ ὅρα μοι πόσα τούτων
διερμύνουσεν ὁ ποιητῆς σαφέςατα, καὶ ἐν τά-
ξει καὶ ἀρμονίᾳ ἀφηγηματικῇ μὲ τρεῖς εἴχους·
„Ἦν δὲ τις ἐν Τρώεσσι Δάρης, ἀφνειὸς, ἀμύμων
„Ἴρηνς Ἡφαιείοιο· δύο δὲ οἱ υἱέες ἦσαν,
„Φηγεὺς Ἰδαίος τε, μάχης εὖ εἰδότες ἀπάσης.
Καὶ εἶναι ἀδύνατον εἰ λάβῃ τις ἄλλοθεν τῆς
τοιαύτης ἔξω τῆς εὐτάκτου, καθαρῶς καὶ ἐμ-
μελοῦς, καὶ ἀρμονικῆς ἐρμηνείας.

Παθόλου δὲ ἐξ ἀπάντων τῶν ἠθικῶν μα